

שאלות ותשובות

וישמע משה

שאלות אקטואליות בהלכה למעשה שעלו על שולחנם של פוסקי זמנינו שליט"א

פרשת כי תבא תשע"ט

האם מותר לבקש מהתורם לתת הלואה במקום תרומה

א. שאלה: לישיבה גדולה וידועה יש תורם גדול שרגיל לתרום מדי שנה סכום נכבד להחזקת הישיבה ותלמידיה. והנה השנה זקוקה הישיבה לסכום גדול במיוחד לצורך בניית בית המדרש חדש, והיא פנתה אל התורם בבקשה שבמקום להעניק לה את תרומתו כמידי שנה, יתן הלואה בסכום גדול הרבה יותר ובפריסת תשלומים נוחה וזה יביא להם יותר תועלת. התורם נענה לבקשה בשמחה, אך הוא העלה את השאלה האם אין בזה חשש ריבית, שהרי ע"י הלואה זו הוא פוטר את עצמו מלהעניק להם את התרומה שהיה רגיל להעניק מידי שנה בשנה.

מחוייב לקיים מנהגו הטוב, אם הוא פוטר את עצמו ממנו על ידי הלואתו יש לחוש בדבר משום איסור ריבית. והסכים עמו הגאון רבי פינחס וינד שליט"א והוסיף דלא גרע מריבית דברים שנהנה מאמירת יישר כח, וכל שכן הכא שנהנה שלא יצטרך להרים את תרומתו הקבועה.

והגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א אמר שבלאו הכי אין איסור ריבית בזה, דמכיון שאין כאן אדם פרטי שמקבל את ההלואה או שנוטל לעצמו את התרומה, אלא הכל לצורך הישיבה, אין כאן מי שמשלם ריבית בעבור המתנת מעותיו. וכן הסכים הגר"מ שפרן.

תשובה: הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א השיב שאין חשש איסור בדבר, וכן הסכימו הגאונים רבי זלמן נחמיה גולדברג, רבי שריאל רוזנברג, רבי שמואל אליעזר שטרן, רבי מנדל שפרן, רבי נפתלי נוסבוים שליט"א. ונימוקם עמם שהתורם אינו מחוייב להרים את תרומתו לישיבה, והיה יכול להודיע להם שבשנה זו הוא מעביר את תרומתו לישיבה אחרת וכדו', וא"כ אין זה נקרא שמקבל כסף בתמורה להלואתו, ואין איסור בדבר.

ואילו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א אמר שאם כבר התמיד בתרומה זו ג' שנים, יש לחוש שנתחייב בה מדין נדרי צדקה, ומכיון הוא

האם המלוה יכול לסדר פרוטקציה לחבירו

ב. שאלה: בהמשך לשאלה הקודמת, יש להסתפק האם המלוה הזה שהלוה סכום גדול לישיבה, והישיבה זקוקה לו ולהלוואותיו הניתנות בעין יפה מפעם לפעם, יכול לנצל את קשריו הטובים עם הנהלת הישיבה וללחוץ עליהם לקבל את בן ידידו שהישיבה אינה מעוניינת לקבלו מסיבותיה שלה, או שמכיון שהנאה זו של השפעה על קבלת תלמידים לישיבה שוה כסף, שהרי ההורים היו מוכנים לשלם הרבה כסף למי שיצליח להכניס את בנם לישיבה, נמצא שהמלוה קיבל ריבית מן הישיבה בעבור הלואתו. ואמנם אין כאן שאלה של ריבית דאורייתא שהרי היא ריבית מאוחרת, ומכל מקום יש לדון האם יש לאסור מדרבנן או לאו.

לאחר שכבר נתן את ההלואה הוא מבקש טובה זו, וגם הוא לדבר מצוה שרוצה לעזור לבחור להתקבל לישיבה שיוכל ללמוד בה תורה, יש להתיר את הדבר.

והגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א לא הסכים עם הטעם של צורך מצוה, ואמר שלא תמיד זו מצוה להכניס בחורים בכח לישיבה, והרבה פעמים הישיבה יש לה סיבות טובות מדוע לא קיבלה את הבחור - בגלל טובת הבחור או טובת הישיבה, והכנסת הבחור בכח עלולה להזיק לבחור או לחבריו יותר מאשר להועיל. ומכל מקום יש להתיר מטעם אחר, שמי שמקבל את ההנאה אינו המלוה אלא הורי הבחור, שהם באמת היו מוכנים לבזבז ממון כדי להכניס את בנם לאותה ישיבה, אבל המלוה אינו נהנה מזה כלל [אא"כ הבחור הוא מקרובי משפחתו]. ואף שהוא נהנה מעצם הדבר שהוא יכול לעזור ליהודי אחר, אין זו נחשבת הנאת ממון כלל ואין בה איסור משום ריבית. ושאלתי מדוע לא תיחשב כהנאתו של ערב שמבואר בגמ' ב"ב דף קעג שסיבת השיעבוד שלו היא משום

תשובה: הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א הורה די ש להקל בדבר. וכן הסכימו הגאונים רבי זלמן נחמיה גולדברג ורבי יעקב מאיר שטרן שליט"א. וביארו דמכיון שהמלוה לא התנה את נתינת ההלואה בזה שתהיה לו השפעה בענין קבלת תלמידים לישיבה לא חשיב ריבית. וכן הורו להקל בזה הגאונים רבי יצחק זילברשטיין, רבי שמואל אליעזר שטרן, רבי שמאי גרוס, רבי מנדל שפרן שליט"א. ואמר הגר"מ שפרן שלדעתו אין כאן אפילו ריבית דברים ומכיון שהוא צורך מצוה בודאי יש להתיר.

והגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א הראה לי מש"כ המשנה למלך בהלכות מלוה ולוה (פ"ז ה"א ד"ה כתב מרן) אחר שהביא מחלוקת האם טובת הנאה ממון או אינה ממון, ונ"מ אי חשיב הלואה בריבית, מסיק וכתב: ואם לא התנה בשעת הלואה, ובתוך הזמן רוצה לתת לו מלאכה, נראה דלמ"ד טובת הנאה ממון אם אינו רגיל אסור, ולמ"ד דאינה ממון שרי, ע"כ. והכי נמי י"ל דמכיון שלא התנה כן בשעת הלואה, אלא כעת

כרגע אין חוב ורק מקוים לקבל ממנו הלוואות כמו שקיבלו בעבר. ב. אם מדובר בבחור טוב שהתקבל בישיבות אחרות ורק הוריו רוצים דוקא בישיבה זו שהיא נחשבת לטובה יותר, אין זו כ"כ הנאת ממון, אבל אם הבחור בעייתי שהנהלת הישיבה נמנעת מלקבלו בגלל הקשיים שיש בהחזקתו בישיבה, אז יש לראות את זה ממש כהנאת ממון שהישיבה נותנת לגביר. ג. הרבה פעמים הראש ישיבה אומר מפורש לגביר שהוא עושה זאת מחוסר ברירה כי אינו יכול לסרב לו, וזה מחמייר את הבעיה כי הוא אומר בפיו שיש כאן כעין אגר נטר.

והעצה היעוצה היא שהגביר לא יבקש זאת מהנהלת הישיבה באופן ישיר, אלא ישלח אדם שלישי שיבהיר להנהלת הישיבה שהגביר אינו מעוניין לבוא בדרישה כזאת להנהלת הישיבה מחמת חשש איסור ריבית, אבל מכל מקום קבלת הבחור תגרום לו קורת רוח, והוא מבקש מהנהלת הישיבה לשקול שנית את הענין. ודבר זה יש להתיר בצירוף צורך מצוה, כי במצב כיום בחור שאין לו ישיבה והוא מסתובב ברחוב הוא קרוב לפיקוח נפש מבחינה רוחנית, ה"י.

דבהיא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה, והנאה זו נחשבת הנאת ממון, והשיב לי דהתם שאני שבודאי יש לאדם הנאת ממון בזה שהוא יכול לסדר לאחרים הלוואות גדולות ע"י הערבות שלו, אבל כאן שהיא מצות חסד בלבד לא חשיב הנאת ממון.

והגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א אמר שגם בנידון זה יש להקל מטעם הנ"ל, דאם היינו אומרים שגזבר הישיבה נחשב כבעלים על רכוש הישיבה היה מקום לדון דשמא יש כאן חשש ריבית בקבלת התלמיד לישיבה ע"פ דרישת המלוה. אבל לכאורה אין כאן בעלות ממונית, ואותו אדם בהנהלת הישיבה שמורה על קבלת התלמיד לישיבה לא קיבל מעולם הלוואה מאדם זה, אלא שהישיבה קיבלה ממנו הלוואה וטובת הישיבה היא לשמור אתו על קשר טוב וכדו', ממילא אין כאן ריבית מלוה למלוה ואין חשש איסור בדבר.

והגאון רבי פינחס וינד שליט"א אמר שלדעתו באמת יש בזה שאלה של ריבית, וזה תלוי בכמה פרטים: א. האם יש כרגע הלוואה או לא, שאם הנהלת הישיבה חייבת כעת כסף לאותו אדם זה חמור יותר מאשר אם

האם מותר לקבל ריבית ממס הכנסה

ג. שאלה: הרבה אנשים נדרשים במשך השנה לשלם מס הכנסה על הכנסותיהם, ובסוף השנה כאשר הם מגישים את הדוחות שלהם למס הכנסה מתברר שגבו מהם יותר ממה שהם חייבים ורשויות המס מחזירות את הפרש למשלם בתוספת ריבית והצמדה על התקופה שעברה מזמן התשלום עד זמן החזור. האם מותר לקבל את הריבית ממס הכנסה או שהמקבל עובר בזה על איסור קבלת ריבית.

ובדין ריבית מוקדמת או מאוחרת שפירש השו"ע ס"ו דהיינו כגון שנתן עיניו ללוות ממנו ושיגר לו דרון ופירש בשביל שילוהו ע"ש כתב החו"ד סק"ג וז"ל: לכן נראה לי דמייירי שאינו מתנה כן בתנאי גמור רק שאומר לך הריני נותן לך מתנה ואם תרצה תלויני לכשאצטרך, ודומיא דמתנה מרובה שכתב דהוי כפירש לו, ובמתנה מרובה בשלא פירש ודאי שאף אם לא ילוה לו מוחלט לו המתנה, וה"נ בפירש מייירי בכה"ג, ע"כ. הרי שכל שאינו מתנה את ההלוואה בקבלת ההנאה אין כאן אלא ריבית דרבנן. והעתיק דבריו הפתחי תשובה שם.

והנה אם רשויות המס היו שולחות צ'ק והשאלה היתה אם מותר למקבל להפקיד את הצ'ק היה מקום להחמיר, אולם מכיון שהרשויות מכניסות את הכסף לחשבון הבנק של המקבל, וכבר קיבלו בעל כרחו, בודאי אין עליו חיוב להשיב את הכסף מכיון שאין כאן אלא ריבית דרבנן וכנ"ל. וכן הסכימו להקל הגאונים רבי שמואל אליעזר שטרן ורבי יהודה סילמן שליט"א.

והגאון רבי שמאי גרוס שליט"א הורה להקל בזה בצירוף ב' טעמים: א. אין כאן הלוואה אלא גזילה, וכנ"ל. ב. אין כאן בעלים ידועים, וגם אם ירצה להחזיר את הריבית אין לו למי להחזיר.

ואני הוספתי לדעת האומרים שבארץ ישראל לא שייך דינא דמלכותא דינא, א"כ עצם נטילת המס היא בגדר גזל וכדין מוכס העומד מאליו, ולכן בודאי מותר לקבל את החזור עם ריבית שהרי כל הריבית אין בה פרעון על מה שנטלו ממנו שלא כדין.

תשובה: הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א השיב שאין בזה חשש איסור, שהרי המדינה גובה הרבה פעמים כסף מן התושבים שלא כדין, בין אם עצם התביעה שהם תובעים מן התושבים אינה צודקת ובין ע"י ריביות וקנסות פיגורים וכיו"ב, דברים האסורים ע"פ דין תורה. ונמצא שהמדינה חייבת כסף לכל אדם, ומותר לו לגבות את חובו במה שהיא נותנת לו כריבית על כספו.

ומב"ד שבט הלוי שמעתי, שבאופן שכתבנו בשאלה פשוט להתיר, שהרי המערכת עובדת מלכתחילה באופן כזה שמשלמים תחילה ומקבלים את החוזר אחר כך, ואין זה בגדר הלוואה אלא בגדר שותפות עם המדינה לזמן מסוים. והשאלה היא רק באופן שהיתה טעות בגביה, ורשויות המס גבו בטעות יותר מן המגיע להם וכעת הם מחזירים זאת בתוספת ריבית, שבזה יש לדון משום הלוואה בריבית. **והגאון רב מנדל שפרן שליט"א** אמר שכפי הידוע לו רשויות המס חתומים על היתר עיסקא כך שאין לחוש לאיסור ריבית.

והגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א השיב שזה ששילם מס הכנסה יתר על חיובו לא התכוין מעולם להלוות כסף למדינה, אלא הכסף נלקח ממנו בעל כרחו, וחשיב כאילו גזל ממנו אחד מעות ואח"כ החזירם לו בתוספת ריבית, דבודאי מותר לנגזל ליטול את הריבית ואין בזה חשש איסור מכיון שמעולם לא היתה הלוואה ביניהם אלא גזילה. והראה לי מש"כ בכעין זה ממש הגאון רע"א בהלכות רבית (סימן קס"ט) וז"ל: דהתורה לא אסרה רק במלוה מדעתו אבל זה אין דעתו כלל להלוות לו רק בדרך תשלומי רבית ואין שם הלוואה עלה והוי כשולח יד במעות שבידו דמותר לקבל הריבית כמ"ש במ"ל וצל"ע לדינא, ע"כ.

החליפו כובעים וע"י נגרם לאחד נזק

ד. שאלה: מעשה בראובן ושמעון שנסעו יחד במונית, ולקראת ירידתם מן המונית טעה ראובן ונטל את כובעו של שמעון, ושמעון שכח שהכובע אינו על ראשו ויצא מן המונית בלא כובע. כאשר הגיע שמעון לביתו נוכח לדעת שהכובע אינו על ראשו והיה בטוח ששכחו במונית. התקשר שמעון לחברת המוניות והנהג אישר שיש כובע במכוניתו [הכובע של ראובן...] אך הוא כבר התרחק מן האיזור, ואם ירצה שמעון יוכל לקבל את כובעו למחרת בתחנת המוניות. אך שמעון היה צריך את כובעו בדחיפות מכיון שלא היה לו כובע אחר, והנהג דרש מאה שקלים בתמורה לכך שייסע במיוחד להביא את הכובע לשמעון וכך היה. כשהגיע הנהג ראה שמעון שהכובע שבמונית הוא כובעו של ראובן, והבין שראובן נטל את כובעו שלו. כעת תובע שמעון מראובן לשלם לו את המאה שקלים ששילם לנהג המונית, וטענתו בפיו שאם היה כובעו של שמעון

מונח במקום שבו הניחו שמעון בתחילת הנסיעה היה שמעון זוכר ליטלו עמו בירידתו מן המונית, וכל הנזק נגרם שראובן נטל בטעות את כובעו של שמעון. וראובן טוען שלא היה לו צורך בהוצאה זו של מאה שקלים, שכן יש לו כובע נוסף והוא היה יכול להמתין למחר וליטול את כובעו בחינם מתחנת המוניות, ואין לו הנאה מהכסף ששילם שמעון לנהג המונית והוא אינו צריך לשלם על כך. הצדק עם מי?

תשובה: ב"ד הישר והטוב בראשות הגאון רבי שלמה לוינגר שליט"א הורו שראובן צריך לשלם לשמעון את המאה ש"ח ששילם כדין מזיק, דמכיון שהוא לקח את כובעו של שמעון שלא כדין הוא אחראי לנזק שנגרם על ידי כן.

וגם בדיני אדם צריך ראובן לשלם את המ שנהנה בזה שאינו צריך ללכת למחרת לתחנת המוניות והנאה זו בודאי שוה ממון, ואע"פ שאינה שוה מאה שקלים עבורו שיש לו כובע אחר, מכל מקום פטור בלא כלום אי אפשר.

ומאחד הרבנים שמענו שטענת ראובן שהיה ממתין למחרת היום ונטל את כובעו מתחנת המוניות היא רק באופן שהמונית היתה מחברה ידועה ונאמנה ומנהל התחנה אישר שהכובע הגיעה לתחנה, אבל בלאו הכי אין טענתו טענה שהרי מעשים בכל יום שהנהגים אינם עומדים בדיבורם וחפצים הולכים לאיבוד, ובודאי היה שוה לראובן לשלם סכום מסוים כדי לקבל את כובעו. ועוד אמר שהרבה תלוי הדבר במצבו של הכובע, שאם הוא חדש או כמו חדש שוה לראובן יותר כדי להחזירו לרשותו ואם הוא ישן ומרופט מסתבר שלא שוה לראובן לשלם עבורו מאה ש"ח.

והגאון רבי שמאי גרוס שליט"א הכריע שראובן צריך לשלם מחצה, שיש לצרף את ההנאה שנהנה עם העובדה שהוא גרם במעשהו לנזק, ולחייבו מחצה ממה ששילם שמעון. וגם הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א אמר דמכיון שהוא גרם לכל הנזק עליו להשתתף בנזק של שמעון בחלק הגון. והגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א אמר לי שלדעתו צריך ראובן להשתתף בכ-20 או 30 ש"ח ותו לא.

ואילו הגאונים רבי זלמן נחמיה גולדברג, רבי שמואל אליעזר שטרן, רבי נפתלי נוסבוים שליט"א אמרו שראובן פטור מלשלם, מכיון שמה שלקח את כובעו של שמעון אינו נחשב אלא גרמא בעלמא ביחס למאה שקלים ששילם שמעון כי היה סבור שכובעו נשאר במונית, והמזיק ע"י גרמא אינו חייב כלום בדיני אדם. ומכל מקום בדיני שמים יתכן שיש לחייבו.

והגאון רבי מנדל שפרן שליט"א אמר שלדעתו ראובן פטור, מכיון שטענתו של שמעון שטוען שאם ראובן לא היה נוטל את כובעו היה שמעון זוכר ליטול את שלו מן המקום שבו הניחו אינה ברורה כלל, דמכיון שאנו רואים ששמעון יצא מן המונית בלא כובע ולא הרגיש בזאת עד שבא לביתו, יתכן מאד שגם אם היה ראובן מניח את כובעו במקומו היה שמעון שוכח ליטול את שלו, ונמצא שראובן לא גרם לו נזק כלל, ומספק כזה אי אפשר להוציא ממון.

מה גדר החיוב של היחיד להוציא הוצאות משלו עבור הצלת חברו

ה. שאלה: ר' יודל פגש את שכנו וראה שפניו נפולות. כשהתעניין במצבו סיפר לו שכנו שבנו הקטן חלה ומצבו קשה, והוא זקוק לניתוח יקר מאד בחו"ל שעלותו הכוללת מגיע לשלוש מאות אלף דולר כאשר לרש אין כל כפשוטו: האמן לי, אמר השכן, אילו היתה לי דירה הייתי מוכר אותה כדי להציל את חייו של בני, אבל אין לי דירה, אני גר בשכירות, ואין לי כל אפשרות לשלם סכום כזה. האבא פנה לארגוני הצדקה הגדולים אשר אמרו לי שהם חסרי אונים נוכח סכום גדול כל כך שאין להם אפשרות להשיגו. בסוף השיחה גילה השכן לר' יודל כי אחד העסקנים הצליח להשיג מאחד הבנקים הבטחה להלוואה בנקאית בסך מיליון שקלים בפריסה לעשרים שנה, וזאת בתנאי שהלוה ישעבד דירה בשווי שני מיליון שקלים להלוואה. אם הייתי מוצא מי שישעבד את דירתו, אמר האבא לר' יודל, אני חושב שאצליח לעמוד בתשלומים ובהחזרים, אך בינתיים אני מכיר מי שיסכים לשעבד את דירתו עבורי. ר' יודל עודד את שכנו במילים חמות ובהבטחה לנסות לעזור ככל שיוכל, אך כשנכנס לביתו עלה בלבו הספק אולי הוא מחויב לשעבד את דירתו ולהצטרף כלוה עם שכנו כלפי הבנק כדי שיוכל להציל את בנו: הרי מצבו של הבן הוא כעת מצב של פיקוח נפש שמוותר עבורו לחלל שבת ולאכול ביום הכיפורים, האם מצב כזה לא מחייב אותי למסור אף את כל ממוני כדי להציל את חייו? כך הררה ר' יודל בלבו, ואת שאלתו זו העלינו לפני גדולי ישראל שליט"א.

תשובה: שמעתי מאיש החסד הגאון ר' הלל קופרמן שליט"א ששאל שאלה דומה לזאת את גאון ישראל הגרש"ז אוערבך זצ"ל, כאשר בא אדם לגמ"ח אהבת חסד ואמר שהוא זקוק להלוואה דחופה של מאה אלף דולר לצורך הצלת נפשות ממש. ור' הלל קופרמן שידע שמתן הלוואה כה גדולה [ביחס למצבו של הגמ"ח באותם הימים], חורגת בהרבה מיכולותיו של הגמ"ח ועלולה להשבית את פעילות הגמ"ח למשך חודשים ארוכים, שאל על כך את הגרש"ז אוערבך, שאמר על כך: הדבר פשוט לי שאין אדם מחוייב למכור או לשעבד את דירת המגורים שלו עבור חברו אף אם יש בכך משום הצלת נפשות, אך באמת אינני יודע טעם לדבר: מדוע לא יתחייב לעשות זאת?

ושאלתי: מה נעשה אם ארגוני הצדקה שפונים אל כלל הציבור אינם יכולים לסייע לאדם זה, וכי אז יחול החיוב על כל יחיד? והשיב: יש מצוה של השתדלות, והגמ"ח כמו כל אדם צריך להשתדל לסייע במידת יכולתו, אבל חיוב אין כאן.

והגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א התייחס אף הוא לשאלה זו, ואף הוא הסכים שאין אדם מחוייב לעשות זאת, ונימוק זאת באומרו שהוצאה כזו והצלת נפשות זו מוטלת על הציבור, על כלל ישראל, ולא על היחיד. ומכיון שהדבר אינו מוטל עליו אינו מחוייב להוציא את כל ממונו עבור הצלה זו.

והגאון רבי נפתלי נוסבוים ורבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א אמרו לי שהצדק עם הגר"ח קניבסקי ועם סברתו, אולם הני מילי כאשר הציבור באמת נוטל על עצמו את המשימה, אבל כאשר בפועל הציבור אינו עושה את המוטל עליו אין היחיד פטור מ'לא תעמוד על דם רעך' והוא מחויב לעשות כל אשר לא ידו כדי להציל נפש מישראל.

[כן שמעתי בעבר מר' הלל שליט"א. וכעת זכיתי להיכנס שוב אצל הגר"ח שליט"א ושאלתי על אודות מעשה זה, ואישר את פסקו הראשון,

והגאון רבי מנדל שפרן שליט"א אמר לי שאם הערב יכול להעמיד ערבים טובים ונאמנים על החוב באופן שהגמ"ח או אדם אחר אינו מסכן את כספו ואינו מניחו על קרן הצבי, יש כן חיוב על הגמ"ח או מי שביכולתו לסייע לעשות הכל כדי להציל נפש מישראל, ובפרט שאנו רואים כיום שהגמ"ח"ם מעניקים הלוואות לכל מיני לא מוצדקות של השקעות וכדו'... ובפרט אם קרנות הצדקה כבר אספו את חלק הארי מן הציבור, וחסר הסכום האחרון, בזה בודאי חיוב גמור על מי שהיכולת בידו לסייע במתן הלוואה כנגד ערבים טובים למען הצלת נפש מישראל.

מכתבים למערכת

בישיבה, ובאם לאו הוא יפסיק את תרומתו לישיבה. והשיב לו הגרש"ד פרידמן שלא ישמע אליו בשום פנים ואופן, וחלילה וחס להלביץ פניו של בחור ולשפוך את דמו עבור בצע כסף, לא תהא כזאת בישראל. וכך הוה. הישיבה השיבה את פניו של הגביר ריקם, והגביר ביטל את תרומתו, ומשמים הראו למנהלי הישיבה שנהגו כהלכה ועוד באותו שבוע יצרה הנהלת הישיבה קשר עם גביר אחר שעד לאותו זמן לא תרם לישיבה, והוא נאות לתרום בקביעות כסכום שהיה הראשון תורם!

בענין שדנו בגליון פרשת כי תצא [שאלה א] אודות בקשת היתר בניה שיכולה לגרום היזק לשכן, שלח לנו **הגאון רבי אילן אש שליט"א** משי"כ בספרו משפט צדק - הבית המשותף כהלכה" סימן י"ד סע' ק"מ:

שכן יכול להגיש לעירייה בקשה להיתר בנייה, למרות שבעקבות בקשה זו יבדוק את הנכס בודק מטעם מחלקת הרישוי, והוא עלול לגלות ששכנו בנה שלא בהיתר ולקנסו אותו. וכל שכן שבונה אינו צריך לחשוש שבגלל בנייתו שכן אחר זמין פיקוח ויגרום לקנס לשכן שבנה שלא כחוק, כיון שהבונה מממש את זכותו לבנות, ואינו מוסר שום תלונה על שכנו בדבר שהפיקוח עושה, והוא לא הביא את הפיקוח. וברור שעל הבונה לעשות את ההשתדלות הראויה כדי למנוע היזק והוצאה כספית מיותרת בגרמתו לשכנו שבנה ללא היתר חוקי.

הרה"ח ר' אליהו ירט שליט"א כתב לנו אודות מה שדנו בגליון פרשת כי תצא [שאלה ד] לגבי אכילת מיני מזונות כהשלמה לכזית פת ואלו דבריו: מוצא אני לנכון להביא לידיעתך והנוגעים בדבר שבילדותי נשלחתי ע"י הרה"צ ר' **ברוך יצחק פריינד** זצ"ל אל רבה של ירושלים ומגדולי פוסקי הדור הגאון רבי **צבי פסח פונק** זצ"ל לשאול אם אכילת רוב כזית לחם והשלמה במיני מזונות נחשב המזונות כבטל ומצטרף לצורך ברכת המזון, ונענית בחיוב.

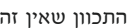
הגאון רבי דוד אריה שליט"א כתב על מה שדנו בגליון פרשת שופטים [שאלה ב] אודות מי ששכח שעומד בתפילת שמו"ע וענה אחר ברכות חזרת הש"ץ עם הציבור ואלו דבריו:

הנני רוצה ליתן טעם לתשובות שנתנו, דעת הגרש"ק שליט"א שימשיך אתה קדוש הוא עפ"י המבואר במ"ב סימן ק"ד ס"ק כ"ה ששיחה בטעות בין ברכה לברכה אפילו שהה כדי לגמור את כולה לא שייך כאן שום תיקון וממשיך את תפילתו, ואף שעומד הוא בתוך ג' ברכות שהם כאחת, מ"מ לענין זה הוא כבין ברכה לברכה, ועוד יש הסוברים שקדושה מפסיק והוא אחריו בכרכה חדשה, ועוד כי מה שהפסיק לא הוא דבר זר והוא כמו מי שעונה אמן על חבירו בין ברכה לקיום מצוה של אותה ברכה וכן אם עונה ברוך הוא וברוך שמו על ברכה שרוצה לצאת שאינו חוזר לברך.

דיעה השניה שצריך לחזור לראש יש לומר כיון שקדושה שייך לאתה קדוש הוי כמו שהתחיל הברכה ועומד באמצעו ולכן חוזר לראש.

דיעה הג' לכאורה סובר דאם שוהה כדי לגמור כל הג' ברכות ביחד צריך לחזור לראש, ומה שהביא דיעה הרביעית משלחן הטהור במי ששכח יעלה ויבוא יצא מן הש"ץ, כן מבואר בש"ע סוף סימן קכ"ד, אלא שאין עושיין כן כיון שקשה לשמוע מן הש"ץ כל התיבות, ומה ששמע מן הש"ץ הוי כמו ששומע כל פעם חזרת הש"ץ ולא שומע באמת על התיבות, וא"כ לא שייך לומר כאן שיצא למ"ד מצוות אין צריכות כוונה, ומ"מ העיקר הוא כדיעה הראשונה.

הגאון רבי אילן אש שליט"א כתב לנו על מה שדנו בגליון פרשת שופטים [שאלה א] ואלו דבריו: הבאתם שחידש מו"ר הגר"נ נוסבום שליט"א שהתנאי של הגביר עם הישיבה שלא לסחור עם פלוני שונאו אינו מחייב את הישיבה, וצ"ע מדוע. הרי לא קימל"ן תנאי כפול במטלטלין, ומה ההבדל מבחינת העשיר בין לסחור ועל ידי כך שירוויח שונאו, או לתת לו מזומן ביד, אדרבא מזומן ודאי גרע טפי, וכי בתנאי צריך לומר בדיוק את האופן בו אינו רוצה שינהגו. וזה היה נכון לומר רק כלפי השימוש בכסף אחרי שקיבלו ללא תנאי שאינו שימוש האסור, כי לאחר שהתקבל אינו שלו, זה נכון. אבל מבחינת התנאי לא התברר מה שונה מכל תנאי שבממון?

לכן נראה לענ"ד שגם הגרנ"נ לא התכוון שאין זה תנאי המועיל בעלמא, אלא גם הוא כיוון, שבאים כאחת הפיכת כספו של הגביר לצדקה עם התנאי, וכיון שנחשב שחלות התנאי עם היות הכסף כבר צדקה, אינו בעלים להתנות עליו. ומבעל שבת הלוי הבאתם אחר כך, שבמעות צדקה למרדכי אי אפשר להתנות ובעל שבת הלוי סבר דהיינו במעות שהם צדקה לפני הנתונה, והגרנ"נ כנראה סבר שגם כשמיחדם ומוסרם כעת לצדקה בבת אחת נחשב "צדקה ותנאי" וזה לא הולך ביחד, כי ממ"נ אם צדקה, אז אתה נותן מצד ציווי שמים ואם הנתונה היא ציווי שמים מי אתה שתוסיף בה תנאים. כנלע"ד ליישב דברי מו"ר הגאון.

הרה"ח ר' יעקב ישראל מייזנר שליט"א כתב בענין זה: שאלתם מה הדין אם הישיבה עבר על התנאי של הגביר ותובע את כספו בחזרה. והבאתם ראיה לזה מהבעל שבת הלוי (ח"י סימן קס"ו) שדן בנהגי טעקסי שמבקשין מהשדר"ם עבור שטר עמלם סך שליש ממה שיקבלו מהנדיבים, וזה תנאי להסעתם, ומאידך הנגידיים מתנים תנאי נתינת דבתם שנותנים ע"מ שלא יתנו החלק הגדול של שליש למסיעיהם. ופסק שאם השדר"ם כבר נתנו למסיעיהם, והנדבן יתבע את השדר"ם שיחזירו להם כיון שעברו על התנאי יש מקום לומר שהם יוכלו לומר קים לי כהמרדכי בשם מהר"ם דאין להטיל תנאי בכספי צדקה שאין לו בהם רק טובת הנאה. ולפ"ז נוכל לומר דה"ה בנידון דידן, שאם סכום זה שנתן הגביר לישיבה היה אצלו כבר בגדר כספי צדקה לפני הנתונה, חל עליו הדין שאין מטילין תנאי בכספי צדקה לדעת המרדכי, ותוכל הישיבה לומר קים לי כהמרדכי ולא תצטרך להחזיר לו את הכסף אף שעברה על תנאו.

ונראה לומר שהמרדכי לא אמר שכל תנאי אינו מועיל בכספי צדקה, אלא לכאורה יש לחלק בין היכא שיש לנותן נדבה טובת הנאה מהכספי צדקה, כגון שהוא רוצה לתת צדקה לבני שמעון הסמוכים על שולחן אביהם ע"מ שאין לאביהם רשות בהם, שאז לא מהני תנאי, כמו שמבואר בב"י י"ד ס' רנ"א, ובין היכא שהוא עושה תנאי מה לעשות עם הכספי צדקה, כגון שהוא אינו רוצה שיתנו שליש מכספו לנהגי טעקסי בשטר עמלם, אלא רוצה שכל הכסף ילך לצדקה, שאז הוא יכול לעשות אותו תנאי, שהרי הוא הבעלים מה לעשות עם כספו של צדקה. ולפ"ז נראה דכיון שהוא יכול לעשות תנאי כזה, אין השדר"ם יכולים לומר קים לי כהמרדכי שאין להטיל תנאי בכספי צדקה, משום שהמרדכי מודה שיכול לעשות תנאי שכל הכסף ילך לצדקה, ולא ששליש ילך לנהגי טעקסי בשטר עמלם. אבל בנידון דידן שייך לומר שהישיבה יכול לומר קים לי כהמרדכי, כיון שהוא עושה תנאי שהישיבה לא יקנה סחורה מהמחזרה שלו, ויש לו טובת הנאה מזה, ואז סובר המרדכי שאינו יכול לעשות תנאי כזה.

ובאותו ענין אספר מה ששמעתי **מהגה"ח רבי שמואל דוד פרידמן שליט"א** שאב אליו מנהל של ישיבה, שישנו גביר שתורם קבוע לישיבה סכום הגון מדי שנה בשנה, וכעת הוא בדרישה שהישיבה תסלק בחור שאינו מסתדר עם נכדו הלומד

תשיתוהו ברכות לעד

נשגור בזה ברכות מאליפות לידינו ותומכינו היקר רחיים ומוקיר רבנן ואיהו גופיה צורבא מרבנן הרבני הנגיד **הגאון שמואל דוד פרידמן שליט"א** בעמח"ס נפלאים מצווה ועושה שדה צופים ועוד **שנדבו לבו לזכות את הרבים בהוצאות הגליון לכבוד התורה ולכבוד השבת**

בזכות החזקת התורה חיובי הרבים זכה שיפוצו מעיינותיו הוצה ולהגדיל תורה ולהאדירה. אמן

לעילוי נשמת

האשה החשובה מגזע קדושים

מרת **עלקא ע"ה**

בן מוה"ר **אברהם ברוך ז"ל**

נכדת מרא דאריצא דישראל מרן הגר"ח זוננפלד זצ"ל
גלב"ע כ"ד אלול תשמ"ח לפ"ק

הנוצח ע"י נכדה ידידנו היקר הרבני

הגאון משה יהודה פריד שליט"א

סאו פאולו - ברזיל

ומשפע מצות תפילין

בשבח ושירה אשגר בזה ברכת מזל טוב קדם מורי ורבי אלופי ומיודעי פה מפיך מרגליות בקי בכל מכמני התורה כל רז לא אניס ליה **הגאון מנשה ישראל רייזמן שליט"א** לדרגל שמחת לבו בהכנס בנו החשוב יניק וחכים כמר שמעון ניי"ו לעול תורה ומצוות יזכה לרוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח ולאורך ימים ושינים של העמדת תלמידים הגונים והאדרת התורה שומע לקחו רבות בשנים **עמרם פריינד**